

összehasonlításokat végeztek a német és magyar 1. osztályosok körülményei között (pl. a tanterv által nyújtott lehetőségek a társadalmi felelősségre nevelésben; napközis tanulók százalékarányai; az iskola és a család kapcsolata stb.).

Az előadás témájából megbeszélés zajlott le Meissenben is, amelyen a résztvevők valamennyien gyakorló pedagógusok voltak. Kérdéseik, hozzászólásaik jelezték, hogy a probléma kutatásának fontosságát látják, s gyakorlati munkájukban jól tudják a már megfogalmazott következtetéseket — a konkrét helyzethez adaptálva — alkalmazni.

Stílusos lezárása volt a témának az egyik meisseni általános iskola 3. osztályában tartott nyelvtanóra. Az óra nemcsak a legkorszerűbb didaktikai követelményeknek felelt meg, hanem azt is bemutatta, hogy a társadalmi felelősségre nevelésnek egy tanítási órán — erőltettség nélkül, igazodva a tanulókhoz és a tananyaghoz — milyen lehetőségei vannak.

M. NÁDASI MÁRIA

III. A Friedrich Schiller Egyetem Neveléstudományi Szekciójának legfiatalabb munkacsoportja csupán néhány éve működik. Tagjai pszichológusok, szakoktatók, neveléelméleti és didaktikai specialisták. Feladata az egyetemi oktatók pedagógiai-pszichológiai továbbképzése, az egyes fakultások sajátos problémáinak elemzése és megfelelő szintű kutatások folytatása. Jelen kollokviumon önálló üléssel szerepelt a csoport. Megvitatták a hallgatók bevonásának, öntevékeny részvételének lehetőségeit az oktatási-nevelési folyamatba.

A téma igen aktuális mind oktatási, mind kutatási szempontból. A munkacsoport által összeállított vitatézisek — W. KRETSCHMAR munkája — abból indulnak ki, hogy a motivált, öntevékeny aktivitás ma még nem állandó az egyetemi képzés-nevelés gyakorlatában. Ennek számos oka van, mint például az önállóság, felelősség hiánya, a túlságosan „kész” ismeretek halmaza, az egysíkú oktatásmódszertan és a hallgatók tanulási technikájának viszonylagos elmaradottsága.

Az egyetemi hallgatói tevékenység aktivizálásának alapja a társadalmi igények és törekvések belsővé tétele. A hallgatók közvéleményében a társadalmi fejlődés perspektívái összekapcsolódnak az egyéni perspektívák alakulásával. Mégis a társadalmi és egyéni érdekek összehangolása több nehézség leküzdésével lehetséges csupán. Ezek közt a legfontosabb az időleges érdekek és az életforma alakítása szempontjából lényeges állandó érdekek egyeztetése. Az ellentmondások az egyéni pozíció tisztázásával, a csoportérdek tudatosításával és a tevékenységek főbb lehetőségeinek kiaknázásával oldhatók fel. Az ideológiai, kulturális, népművelési és közvetlen társadalmilag hasznos tevékenységben való aktív részvétel lehet ennek a hatásrendszernek legfőbb eleme.

A szakmai tevékenység az aktivizálás döntő eszköze. A különböző szakismeretek rendszerbe illesztése csak a hallgatók aktív magatartásával érhető el. A tudományokkal való érintkezés, a tudományos érdeklődés és önálló feladatvállalás meggyorsíthatja az elsajátítás során az aktivitás kibontakoztatását. Ez természetesen csak a vezetés-irányítás magasabb szintjén válik állandó aktív állapottá. Ezért, ahogy a vitában résztvevők hangsúlyozták, nem elégedhetünk meg a tanulás egyes szakaszaiban, vagy az ellenőrzés idején tapasztalható aktív hallgatói reflexiókkal, hanem arra kell törekedni, hogy állandó motivált s az egész magatartást befolyásoló tevékenység jellemezze hallgatóinkat. Ezt akkor érhetjük el, ha a kötelező program mellett a kötetlen, választható és egyénekre szabott feladatokra komolyabb gondot fordítunk, s a feladatok megoldásába (szemináriumon, előadáson, egyéni vagy csoportos konzultáción) a hallgatói közösségeket is bevonjuk.

A téma kutatása még az elején tart. A szellemi tevékenység, önálló munkavégzés lényeges vonásainak a feltárása az elsőéves hallgatók beilleszkedésének, tanulmányi módszereinek elemzését állította a jénai kutatók elé. Az elsőévesek tanulási motívumait, célokkal való azonosulását részletesen elemezve áttérnek a legfontosabb egyetemi oktatási formák hatékonyságának vizsgálatára különféle szakosok körében. Távlatilag pedig — talán a nemzetközi együttműködés lehetőségeit is kiaknázva — mód nyílik az öntevékenység, önkormányzat egyetemi mechanizmusának feltárására. A kutatásmetodikai előkísérletek tapasztalatainak összegezése céljából további kollokviumra kerülhet sor. A hivatástudat, felelősségtudat és önállóság jellemzőinek feltárása, ahogy a magyar résztvevők hangsúlyozták, összetettebb módszertani konstrukció kidolgozását teszi szükségessé s a közösség és egyén együttműködési mechanizmusának feltárásával együtt segítheti a hallgatók nevelésének állandó javítását.

PETRIKÁS ÁRPÁD

KÉT NYUGATNÉMET PEDAGÓGIAI ANTROPOLÓGIAI TANULMÁNY

Meddő kísérlet lenne egy ismertetés keretén belül meghatározni a pedagógiai antropológia fogalmát — a definíciók és körülírások hol egymásnak ellentmondó, hol egymást kiegészítő halmaza tornyosul előttünk. Mindenfajta előzetes megfogalmazásnál többet mond, ha belapozunk H. RÖHRS: „Általános neveléstudomány” c. tanulmánykötetébe,* amelynek — mint a szerző előszavában állítja — *rendező elve az antropológiai kérdésfeltevés*. Ennyiben a tanulmányokban tárgyalt tartalmi kérdések implikálják a pedagógiai antropológiáról alkotott egyik lehetséges koncepciót. Itt azonban hangsúlyoznunk kell, hogy csak az egyik lehetséges koncepcióról van szó. Az antropológiai irányzat ugyanis, amely, egyik jelentős teoretikusa, O. F. BOLLNOW szerint a második világháborút követően bontakozott ki Nyugaton, heterogenitása miatt távolról sem azonosítható RÖHRS elképzelésével. Könyvének összefoglaló, általános elméleti jellege mégis módot ad arra, hogy a pedagógiai antropológia legalábbis egyfajta felfogásába tekintést nyerjünk.

A szerző tanulmánykötetének célját az általános nevelélméleti kérdésfeltevések aktualizálásában, a tudományelméleti és kutatásmetodológiai problémák tisztázásában jelöli meg. Megkísérli, hogy felvázolja a neveléstudomány egészének kereteit, s így nemcsak a neveléstudomány hagyományos kutatási irányait, hanem az újabb területeket (nevelésszociológia és -pszichológia stb.) is vizsgálat alá veszi. Ez tükröződik a könyv szerkezetében is:

Az első rész, „*A neveléstudomány fejlődése, feladatai és kutatási módszerei*”, a címében foglaltakon kívül a neveléstudomány kérdésfeltevését, feltételeit, a nevelésfilozófiához való viszonyát, valamint a nevelés valóságával (Erziehungswirklichkeiten) való kapcsolatát elemzi. A második rész, „*A nevelés valóságának alapviszonyai és alaptényezői*”, egyes fejezeteiben a nevelés és képzés kapcsolatát, a tanár helyzetét és feladatait, továbbá magát a nevelési viszonyt tárgyalja, és részletesen foglalkozik az ember nevelhetőségének problémájával, mint az ember antropológiai specifikumával is. A harmadik rész „*A neveléstudomány és a határtudományok*”, amelyen belül megtaláljuk a pedagógiai antropológiát, a neveléslelektant és -szociológiát és a nevelési technológiát. Az utolsó rész „*A neveléstudomány és diszciplínái*” címet viseli, és a „Neveléstörténet”, „Iskolapedagógia”, „Didaktika és metódika”, „Szociálpedagógia”, „Gazdaságpedagógia”, „Gyógypedagógia”, „Testi nevelés és sportpedagógia” és az „Összehasonlító neveléstudomány” című fejezetekre oszlik.

RÖHRS kötetének első része zavart keltő, lényegbevágó terminológiai pontatlanságot tartalmaz. Külön beszél ui. „általános neveléstudományról”, „neveléstudományról” és „a neveléstudomány diszciplínáiról”, és csak fejezetekkel később derül ki, hogy az előző kettő ugyanaz. A zavart nem egyszerűen az okozza, hogy RÖHRS a neveléstudomány elé hol kiteszi az „általános”

* H. RÖHRS: Allgemeine Erziehungswissenschaft. J. Beltz Verlag, Weinheim, Berlin, Basel, 1969.